

również H. Branig. Niektóre recenzje napisane są jednak poniżej przyjętego poziomu w poważnym czasopiśmie naukowym; zdumiewa przykry i pełen wewnętrznej irytacji ton w dyskusji z historykami Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Na ogół jednak recenzje, sprawozdania i zapiski bibliograficzne spełniają swoje zadanie, informując o szybkim postępie badań w wielu dziedzinach historii byłego państwa pruskiego, a także w historii czasów najnowszych.

Gerard Labuda

KVĚTA KOŘALKOVÁ, VÁCLAV KOTYK: *Polská Lidová Republika. Státní Nakladatelství Politické Literatury, Praha 1961, s. 58.* — KVĚTA KOŘALKOVÁ: *Československo-polské vztahy 1945—1961. Státní Nakladatelství Politické Literatury, Praha 1962, s. 97.*

Przypadająca w bieżącym roku piętnasta rocznica podpisania w dn. 10 III 1947 r. w Warszawie układu o przyjaźni i pomocy wzajemnej między Polską i Czechosłowacją stała się okazją dla wydania w obu krajach szeregu okolicznościowych publikacji. Do takich należą wydane w CSRS nakładem SNPL dwie rozprawki: *Polská Lidová Republika Květy Kořalkovej i Václava Kotyka* oraz *Československo-polské vztahy 1945—1961*, pióra Květy Kořalkovej. Bogata literatura przedmiotu przytoczona przez autorów czyni z obu prac obfite źródło wiadomości o Polsce i stosunkach polsko-czechosłowackich.

Broszura *Polská Lidová Republika* podzielona została na trzy rozdziały: I. *Wewnętrzny rozwój Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, II. *Polityka zagraniczna Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, III. *Stosunki czechosłowacko-polskie*. Pierwszy omawia podstawowe problemy i wydarzenia wewnętrznej polityki Polski Ludowej w l. 1944—1961, począwszy od Manifestu Lipcowego aż do uchwały o reformie szkolnictwa polskiego ze stycznia 1961 r. W rozdziale następnym autorzy zajęli się zasadami polskiej polityki zagranicznej, podkreślając wagę problemu granicy na Odrze i Nysie, a także rolę wspólnę z całym obozem socjalizmu walki narodu polskiego o pokój i bezpieczeństwo zbiorowe. Znajdujemy tu liczne informacje o wkładzie polityków polskich w dzieło realizacji zasad pokojowego współistnienia, o ich walce z odradzającym się w NRF militaryzmem. Trzeci rozdział poświęcony został zagadnieniu stosunków polsko-czechosłowackich w okresie minionych 15 lat. Znajdujemy tu przegląd ważniejszych umów zawartych przez oba państwa, a także licznych przykładów współpracy politycznej, ekonomicznej i kulturalnej Polski z Czechosłowacją.

Praca *Československo-polské vztahy 1945—1961* stanowi rozwinięcie ostatniego rozdziału poprzednio omówionej broszury. Wstępny (I) rozdział dotyczy stosunków czechosłowacko-polskich w pierwszych latach powojennych 1945—47. Autorka zajęła się tu zmianami polityczno-społecznymi, jakie zaszły w Europie po zakończeniu II wojny światowej oraz warunkami, w jakich doszło do pierwszych rokowań polsko-czechosłowackich i podpisania układu o przyjaźni i współpracy w r. 1947. W II rozdziale swej pracy Kořalková omówiła oparty na nowych zasadach rozwój współpracy czechosłowacko-polskiej w l. 1947—48 przejawiający się nowymi umowami gospodarczymi i kulturalnymi zawartymi w tym okresie. W następnym (III) rozdziale pt. *Współpraca czechosłowacko-polska w okresie budowy podstaw socjalizmu w l. 1949—1955* autorka zajęła się m. in. umową gospodarczą z dn. 25 IV 1951 r. jako podstawą dalszej współpracy ekonomicznej obu państw. Na nowy etap we wzajemnych stosunkach wkroczyły oba państwa w l. 1956—61. Temu okresowi poświęcony jest IV rozdział pracy Kořalkovej. XX Zjazd KPZR i VIII plenum KC PZPR miały wielkie znaczenie dla współpracy polsko-czechosłowackiej. O tym, że wzmocniły się teraz jeszcze bardziej więzy wzajemnej przyjaźni i współpracy, świadczyły wizyty delegacji rządowych: cze-

chosłowackiej w Polsce w dn. 5—10 IX 1960 r. i polskiej w Czechosłowacji w dn. 25—30 IX 1961 r. Podczas pobytu polskiej delegacji rządowej w Czechosłowacji w maju 1957 r., utworzono Czechosłowacko-Polski Komitet Współpracy Gospodarczej. Rozszerzyły się także kontakty kulturalne, zwłaszcza zaś na polu literatury, teatru i filmu. Oddzielny obszerny rozdział omawia zagadnienie „wspólnego dążenia obu państw do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa zbiorowego”. Kořalková podkreśla tu fakt zgodnego stanowiska Polski i Czechosłowacji w kwestii niemieckiej. Obydwa państwa prowadzą konsekwentną akcję przeciw odradzaniu się militarystki niemieckiej, a wyrazem tej polityki jest ich uczestnictwo w pakiecie warszawskim oraz poparcie udzielane polityce rządu NRD. ČSR i PRL wykazują zgodność poglądów na problem bezpieczeństwa zbiorowego, a Czechosłowacja popiera także polskie inicjatywy w zakresie polityki zagranicznej, m. in. plan Rapackiego.

Krótki bilans 15 lat współpracy polsko-czechosłowackiej, przeprowadzony w wyżej omówionych pracach, daje wymowny obraz rozwijającej się przyjaźni między obu państwami.

Tadeusz Wróblewski

JERZY LUBOS: *Dzieje Polskiego Gimnazjum w Bytomiu w świetle dokumentów i wspomnień*. Katowice 1961, „Śląsk”, 8°, s. 280, 4 nlb., tabl., ryc. Wydawnictwa Instytutu Śląskiego w Opolu.

Po podziale Górnego Śląska w r. 1921 milionowa rzesza Polaków w Niemczech pozbawiona została swojej rodzimej inteligencji, gdyż ta, bardzo zaangażowana w walkach plebiscytowych i powstańczych, a więc „skompromitowana” w oczach władz i instytucji niemieckich, zmuszona była szukać schronienia w Polsce. Polska mniejszość narodowa w Niemczech świadoma była tego, iż w nowych warunkach politycznych jedynie wytworzenie nowej, młodej inteligencji rodzimej może uratować te części Górnego Śląska, które pozostały w granicach Niemiec (Śląsk Opolski), przed zgermanizowaniem. Ponieważ dążenia patriotów polskich do utworzenia własnych polskich szkół średnich (skromne polskie szkolnictwo podstawowe istniało), na Opolszczyźnie nie miały widoków powodzenia, tamtejsze rodziny polskie wysyłały swoje co zdolniejsze dzieci do polskich szkół średnich w woj. śląskim. Ale wielu z tej młodzieży wolało po ukończeniu nauki pozostać w Polsce, tak że korzyść kształcenia dzieci poza granicami Rzeszy dla mieszkającej na jej terenie ludności polskiej praktycznie była niewielka. Z inicjatywy więc byłych „Zetowców” wrocławskich, ks. Jana Szymały, dr Emila Cyrana, dr Jana Piechaczka oraz byłego „Zetowca” krakowskiego, dr Ludwika Ręgorowicza powstał w ciągu r. 1925 przy gimnazjum męskim w Lublińcu centralny ośrodek szkoleniowy dla polskiej młodzieży z Opolszczyzny. Dzięki harmonijnej współpracy polskich organizacji na Opolszczyźnie z władzami administracyjnymi w ówczesnym woj. śląskim, ośrodek lubiniecki w ciągu kilku następnych lat rozbudowano z myślą o utworzeniu bazy uczniowskiej dla przyszłego polskiego gimnazjum na Śląsku Opolskim. W tych poczynaniach władze centralne Związku Obrony Kresów Zachodnich, w tym także byli „Zetowcy” z okresu niewoli, odegrały decydującą rolę. Dzięki dobrze przemyślanej i dobrze zorganizowanej akcji ośrodek lubiniecki na początku roku szkolnego 1931/32 mógł się wykazać liczbą 120 młodych Ślązaków, zdolnych w każdej chwili przejść do podobnej szkoły średniej na Opolszczyźnie.

Szukano właściwego miejsca dla projektowanej szkoły i tu najodpowiedniejszym okazał się Bytom, gdzie — zgodnie z uchwałami Dzielnic I Związku Polaków w Niemczech — w grudniu 1931 r. uległo likwidacji wydawnictwo „Katolika”, a całą jego spuściznę przejęły „Nowiny Codzienne” w Opolu. „Katolik”